

C

h

DE
LINGUARUM
ORIENTALIUM,
præsertim

HEBRAICÆ, CHALDAICÆ,
SYRIACÆ, ARABICÆ,
& SAMARITANÆ

PRÆSTANTIA,
NECESSITATE, & UTILITATE
quam & Theologis præstant
& Philosophis.

Per G. B.

Contenta in Epistola Dedicatoria
fufius indicantur.

LONDINI,
Excudebat Thomas Roycroft,
1658.

A M P L I S S I M O
&

P E R F E C T A

ΕΓΚΥΚΛΩΠΑΙΔΕΙΑ

I N S T R U C T I S S I M O

D. JOH. MAYNARD,

ILLUSTR SSIMO AD LEGEM

S E R V I E N T I ,

PATRONO SUO NOBILISSIMO.

*Q*Uae hic a nobis scripta, non ideo Tuo (Vir multis
nominiibus Honorande) inscribuntur nomini quia il-
lius digna; sed quia indigentia: non quasi criticum lu-
minis sui subirent indicem, sed ut optatam nominis tui
haberent clientelam. Nihilo, fateor, nisi brevitate com-
mendentur, quam tamen unicam omnia tibi commen-
dare scio. Nec aliunde Proles a te expectet patro-
cinium, nisi quod eodem patrem dignari non grava-
tus es. Scopum autem atque hac scribendi rationem
flagitas? Verbo capias. Nihil te fugit, duplex in ho-
mine principium, Anima & corpus: illud nobilius &
sublimius quod spiritum cœlumque, hoc vilius & hu-
milis quod materiam lutumque refert: Adeo ut u-
trumque mundum & superiorem & inferiorem in Mi-
crocosmo aequè ac in Macrocosmo contemplari licet.
Dum hæc ideo serio mecum exagitari, mirari subiit
unde

unde eveniret ut homo terra pronus jaceret? cum u-
triusque particeps quare non auram sed terram, non
cælum sed cœnum saperet? Nonne nobilius domina-
ri, vilius subservire natum? At contrarium no-
bis accidit. Materia enim supra spiritum, terra su-
pra ignem suum sese continuo attollit: adeo ut qui cœ-
lestes etiam nascimur, terrestres tantum vidimus. Hæc
sane pensculans anxius pendulusque diu nullibi plane
pedem figerem. Tandem autem, nescio quomodo, sug-
gestum fuit a dolendo primorum parentum lapsu mi-
rum hunc nature errorem derivare. Quod cum alti-
us paululum & penitius expendi, non potui non utra-
que vna amplecti. Quod primi viz. parentes nec Deo
nec recte rationi auscultando & vetitum fructum sen-
sibus indulgendo, sensus, adeoque & Corpus Anime
prætulere, quam præminentiam ab eo usque tem-
pore corpus detinuit: Atque hinc est quod nunc toti
sensibus immersi supra sensualia & corporalia nosmet
nunquam elevemus; & quamvis assurgere & erigi
sæpe conemur, non tamen pene secus ^{st. ut ii} qui som-
nis laborant, vano nisu. Sunt, fateor, qui celeri sub-
tilis ingenii ala totum universum Cælum & Terram
sibi pervolare videntur; quid aliud tamen revera
faciunt quam cum Aristophaneo Socrate ægebarodoi?
Sunt qui veritatem se invenisse somniant; a somno ve-
ro excitatis, præcipue a vita hac (que nihil aliud
quam somniam videtur) excidentibus & ad ultimum
diem resurgentibus, quid aliud apparebit ipsorum veri-
tas quam mera vanitas? Et hunc quidem in modum
ut Ixion nubem pro funone, sic nos imagines pro rebus
amplectimur: Nec tam apte dicamur solis natura
viribus aliquid cognoscere quam aliquid imaginari.
Cognitis ideo gravis hujusce morbi & causa & effectus
(unde viz. nobilior pars hominis a viliori adeo sup-
primeretur, & quid exinde ortum est) operam dedi ut
remediis

remedium, si fieri poterit, mihi met detestum irem. Hunc
in finem ad Naturam me statim contuli, ut viderem an
quis summas natura vires intendens e misero hoc La-
byrintho sese extricet. At non diu hic hesitavi, sta-
tim enim vidi ipsam Naturam corruptam & pollutam
esse, & Quis edat mundum de immundo? ne unus
quidem. Job. 14. 4. Hinc protinus remedium hujus-
ce morbi non quid naturale sed supernaturale esse con-
jeci; adeoque a Natura ad Scripturam me protinus con-
verti: Quam cum mente paulisper volutaram, ani-
madverti herbam morbi hujusce medicinalem in Divino
hoc horto si ullibi inveniri. Semper super terram reptamus
& Sydera sublimi vertice nunquam feriamus? In S.
Scripturis ostenditur via ad Spiritum ipsius Dei du-
cens, qui Animas nostras sublimatas det & de terra
in ipsum Cælum evehat. Quia toti terrestres, Cælestium
ideo sapientiam, adeoque & Divinas veritates nunquam
atingamus? Scripturae ad ipsum Christum ducent, &
ἐξουσίαν ἡμῶν Κοίνα ἡμῶν Θεοῦ. I Cor. I. 30. Hic sa-
ne est vera Coëtia, & veri ipsius Discipuli, sed ali-
que sectatores verissimi denominentur φηδόσοφοι. Cum
pro certo ideo habuerim Scripturas solas ad Animam
erigendam, & veram Philosophiam & Sapientiam acqui-
rendam viam ostendere, nihil jam restitit nisi ut dis-
cuterem quomodo ad harum S. Scripturarum intelli-
gentiam perveniatur. Quævis sane illarum interpre-
tatio Divinam hanc virtutem in se non continet: Nec
est ut veritatem in ulla versione sola inquiramus,
quia nescimus an illa sit vera necne. Ad fontes id-
eo recurrendum & ipsam textum inspiciendum adver-
ti. At multum præterlapsum est temporis a quo ipse
textus scriptus & traditus fuerit; quomodo igitur
hunc quem jam conterimus, conservatum & confir-
matum habeamus? Et præterea, in ipso textu mul-
tae sunt obsoletæ voces & multæ obscuræ phrasæ,

unde hae explicentur & illustrentur. Hac omnia
non aliter quam per linguas Originaria cognatas &
antiquas earum Versiones conferenda censui. Rectissi-
me quidem Tertullianus, Cui cognita sit veritas sine
Deo? Cui Deus sine Christo? Addam & ego, Cui
Christus sine Scripturis? cui Scripturae sine Linguis?
Hic ideo est aliquoties subsequenti series, ubi haec & hu-
jusmodi fusius, breviter tamen agitantur. Omnia autem
cum praecipue in scopum collimata sunt, ut ineffabilem
Bibliorum nostrorum πολυλογίας usum aliquo modo
delinearem. Facile quidem fuisset extensorem velam
tibi obtulisse: consulto autem de Adversariis nostris fu-
se & copiose collectis paucula solummodo selegi, quae
nude tantum demonstrarent (quod ultimum fuit quod
intendimus) quomodo Bibliis nostris Waltoniensibus,
nunquam satis laudatis, utendum est. Meditationum
ideo harum (sub eo enim nomine merito veniant, ut-
pote qua solitariorum tantum quarandam horula-
rum progenies) & scopum & rationem tenes. Vi-
des subjectum acutissimo dignum stylo. Quod ideo in
subjecto ipso dignum (ut nihil ibi indignum) equi bo-
ni que consulatur. Quod in stylo nostro indignum (ut
nihil ibi dignum) patrocinio tuo pallietur. Iudicis igitur
pro tempore naturam exuas, & jam Patronum jam
Amicum agas. Nolle enim (Spectate & Honorande
admodum Patrone) ut paucula haec lineae adeo lituratae pro
gratitudinis nostrae, ob tot Favoris tui in nos invidicia, speci-
mine habeantur. A tempore enim quo Patri meo celesti
placuit, ut in hac Academia (vix alio enim titulo lo-
cam insignire possim ubi ipse habitas) vitam dege-
rem, tot tantisque amoris tui compedibus me obliga-
tum agnosco, quae vix ipsa aeternitate solvantur: Nec
ipso tantum in propria Persona, sed & ipse (ut ita
dicam) in conjugae admodum Reverenda (ob quam
& ipse & proles tanta Spei aeternae Deo debetis gra-
tias)

rias) primo, uti summa spe reor, Christo, & de-
inde tibi arte adeo & feliciter adunita, nos in hac
vincula coniecisti. Cum ideo debita hac nostra tanta
sunt ut quicquid ipse feci, faciam, habeamve ea nun-
quam persolvat, memet totum, quantum quantum sum,
vobis do, dico, consecro

servum in Christo vestra

mecque Servatore

Devotissimum

GUL. BEVERIDGIUM.

Handwritten text, likely a prayer or confession, written in a Gothic script. The text is oriented upside down relative to the page's binding.

In dem in Christo

mechtigen

Donnerstag

GUL. BEWERIDCIUM.

n
n
h
A
a
t
n
b
t
p
e
S
u
n
)
p
f
n

1

DE
LINGUARUM
ORIENTALIUM
PRÆSTANTIA,
NECESSITATE, & UTILITATE
quam & Theologis præstant
& Philosophis.

Cum relictis paulisper mundi illecebris, veram ipsius naturam, uti a Sapientia in physicis describitur, meram viz. vanitatem animo volutarem, supra summa ipsius cacumina, superbe etiamsi eminentia, usque in mundum superiorem inemet elevatum ire contendo. Atque hoc idcirco quia mundum hunc sublunarem ita aspicerem ut aspectum despiciat intimis precordiis efflagranti, inter alia & hoc inemet semper persuasum habui non minimo futurum adminiculo, si in coelestem illam beatarum animarum gloria splendentium & gaudio triumphantium choream sese supponat admissum. Nec præceps persuasio, sed & ipsa ratione suffraganti. Quis enim Divinis illis vere & continuo rutilantibus aeterni Solis circumcinctus radiis, apparentibus tantummodo umbratilis hujusce terræ gaudis capiatur? Nec rationi & ipsa experientia refragatur. Huc enim mihi (quantum conceditur) perniciousis animi alis evecto, & parvulum hujusce terræ globulum de ipso cælo fastidioso oculo suspicienti, nunc terra hæc tanquam monticula & incolæ ipsius tanquam tot formiculae apparent

A

parent irrequietæ circa illam tumultuantes : Nunc autem, homines præsertim quotquot intra præinctos ipsius limites continentur, tanquam tot miseri videntur pisciculi de proprio extracti elemento. Nec sane ultima hæc vana & inanis est status humani umbra. Ad pisciculos enim istiusmodi ad ripas illas quas aqua non ita pridem ipsorum propria lambit alluitque jam jacentes, oculos obsecro convertas. Ecce quam caudas agitant, corpora huc & illuc motant, hinc & inde desultantes, quasi in primum & proprium eorum habitaculum inhiarent, quum nec aquam quam haberent definire nec viam quam tenerent describere valeant. Irritos huiusmodi piscium intuearis conatus, & inanes hominum relegas labores. Hi enim fallaci dæmonis esca de fælici quo creabantur allekti statu, omnes jam intendunt nervos, omnes impendunt nisus, sursum & deorsum cursitantes, ut primævo statui denuo redderentur, cum interim & naturam istius status & viam eo tendentem penitus ignorant.

Tempus erat (ingenue fateor) quo quicquid intellectus perciperet, verum, & quicquid voluntas perciperet, bonum erat : Imo & tempus erat, quo nihil ad ultimam & animæ & corporis fælicitatem perficiendam excogitari potuit, quod in utrumque non accumulatum. Splendidus autem hic primus fælicitatis dies oh quam cito in occasum vergit, & tenebris sepelitur ! Ut homo enim non citius vivit quam edit, sic & non citius edit quam moritur, non citius malum ederet quam ipse malus evaserit. Adeo ut ille non nostrum ad instar tunc temporis edendo vitam conservavit sed mortem acquisivit. Vita ideo deperditur, & pallida mors omnes animæ facultates omniaque corporis membra protinus invadit. Intellectus spissitudine obumbratur, voluntas perversitate corrumpitur, affectiones in irregularitatem & inordinationem pertrahuntur, Corpus ad matrem Terram continuo avocatur, & totum illud gloriosum fæli-

fælicitatis lumen penitus extinguitur. Et hunc sane in modum omnibus illis bonis donisque præclarissimis, quibus tanquam naturali satellitio, in mundum stipati prodierimus, ut non citius nati quam donati, sic & non citius lapsi quam orbatifuiimus. Nec hoc tamen omnifælicitatem enim illam non tantum non habemus, sed & etiam non videmus. Fælices fuisse (quod miserum est) hoc cognoscimus; at quænam & qualis erat hæc fælicitas, hoc non cognoscimus. Nec & hoc adhuc totum: sed quod majus, non tantum fructione & cognitione fælicitatis primævæ spoliatur, sed & circa viam eo tendentem nos in biviliis & triviis (proh dolor!) hæsitamus. Atque hinc est quod nescii quo nos jam convertamur ad has & illas miseri divagamur creaturas: his amissam querimur, & in illis amissam quærimus fælicitatem. Ex nullis autem harum aliquid solaminis vel certitudinis aliquid de amissa fælicitate expromatur, omnes autem eandem modulantur cantilenam, Job 28. 14. לֹא בִי דֹדַי non est in me.

Ne videar autem *וְאֵין תָּא שׁוֹמְרֵינָא מְדַאָן*, & primi propositi transilire limites, prætermisissis aliis quibuscunque infortuniis quibus homo lapsus e vestigio implicatus fuerit, quid intellectui nobilissimæ illi Animæ facultati, præsertim accidit, impræsentiarum solummodo attendemus. Intellectus ideo qui tanta plenitudine, rectitudine, & claritate non ita pridem floruit, jam omnibus miserime denudatur. Dum homo enim vetitum fructum sensibus indulserit, intellectum spissis ignorantix tenebris involutum dederit; adeo ut arborem scientiæ degustando (quicquid ipse sibi, aut potius Diabolus illi promiserat) hoc tantum scivit quod antea non scivit, quod scientiam primævam amiserat & jam nihil scire potuit. Hinc, hinc est quod in qualibet scientia attingenda in qualibet veritate investiganda tam misere hallucinamus. Hinc est quod etiam ea quæ multo studio & labore nobismetipsis tandem videmur scire, re-
A 2 vera

vera tamen penitus nescimus. Adeo ut nobis æqua & certa iudicii lance jam privatis omnia in rebus humanis dubia, perplexa, incerta, suspensa, magisque verisimilia quam vera sunt. Et lippientes & caligantes nostræ naturæ oculos omnino fugit quid alba veritatis creta quid nigro falsitatis carbone notatur: nec videre possumus quid pro vero quid pro falso est admittendum. Quid vero? nonne ut subtilissimus ille omnium nostræ ætatis Philosophorum Coryphæus Cartesius egregie disputaverit, *Quicquid clare & distincte percipitur verum est?* Adeoque nonne propria nostra rerum perceptio sit iusta satis & æqua statera ad quam omnia vocentur, & qua expendantur & trutinentur? Esto: Fateor: Eousque tamen processerit naturæ nostræ corruptela & depravatio, ut etiam circa ea quæ percipimus adhuc in tenebris latitamus, pro certo nescientes quando aliquid clare & distincte percipimus. Quid enim? ipso etiam concedente, *de omnibus est dubitandum*, adeoque & de hac nostra perceptione, viz. an clara sit & distincta necne: nec infirmiori quam de aliis subjectis fundamento, utpote multi se res clare & distincte percepisse autumarunt, dum inter in vana & inania somniarunt. Imo & nosmetipsos etiam si claram & distinctam habuisse perceptionem aliquando putavimus, sæpissime tamen postea deceptos deprehendimus. Ubi ideo sistendum est? ubi dubitatio huiusmodi est deponenda & actus iudicii exerendus? viz. nunquam donec perceptio nostra claritate & distinctione donatur, aliter enim frustra dubitatur. Quapropter necesse est ut clare & distincte percipiamus primam perceptionem esse claram & distinctam, prius quam de re percepta aliquid est statuendum. Quid ideo? vel iudicii actus semper est suspendendus, & nunquam aliquid vel pro vero vel pro falso est admittendum; vel oportet habeamus claram & distinctam perceptionem claritatis & distinctionis prioris perceptionis. At quomodo

do secundam hanc perceptionem per quam prima examinatur esse claram & distinctam cognoscamus, nisi habeamus tertiam, eamque claram & distinctam perceptionem claritatis & distinctionis secundæ perceptionis? Adeoque prima perceptio per secundam, secunda per tertiam, tertia per quartam est examinanda, & sic perceptiones nostræ in infinitum producentur, & veritas nunquam attingetur.

Et hunc sane in modum incerta & lubrica nostra continuo nutat sententia, & licet forte fortuito veritatem cognoscamus, veritatem tamen esse non cognoscimus. Atque hinc est quod illud quod jam comprobamus & amplectimur, statim respuimus & repudiamus. Et nemo est qui, etiamsi de omni philosophia ab ipso superata gloriatur, tamen non expertus est quomodo contrariis & repugnantibus sæpissime jactitur, æstuet, fluctuetur. Nec aliud quidem expectari potest, quin si solis corruptæ naturæ viribus annitatur, ad sacros incorruptæ veritatis recessus nunquam penetremus.

Perplura de pendula humanarum scientiarum incertitudine, & de misera caligantium naturæ oculorum lippitudine adderentur, ut & quomodo non tantum in Logicis, Ethicis, Physicis, Metaphysicis, aliisque istiusmodi artibus & scientiis, sed etiam in ipsis Mathematicis demonstrationibus, quæ tanta a plerisque indutæ statuuntur claritate & certitudine, quamplurimi Cimmeriis immergi tenebris miseri oberrarunt vagabundi. Hæc autem huic loco non ita quadrarent, & paucula hæc quæ delibata, satis ut opinor, ad nostrum faciunt propositum. Dum vel isthæc enim apud me tacitus revolvo, non possum non alta admiratione percelli, qua ratione illi qui omnia tentare media, & omnem sese movere lapidem ostentant ut latitantem invenirent veritatem, & sese tandem ad summum sapientiæ apicem attollerent, Philosophiæ, lubricæ & incertæ Philosophiæ animos suos ita continuo mancipient, & divîna humanioris & po-

litoris literaturæ studia, sacramque linguarum, Orientalium præsertim, cognitionem, quæ sola, uti postea patebit, absconditam fere detegat veritatem, ita negligenter & despicerent.

Non sane diffiteor quin studia Philosophica digna sunt quibus subtilissima exercentur ingenia. Imo quidem fateor res naturales non indignas esse quas contemplerur, etiamsi contemplationum nostrarum scopum, veritatem viz. nunquam attingeremus. Quid enim? ipsa istiusmodi rerum contemplatio (ut cuicumque in iis vel mediocriter versato abunde satis expertum est) secretam quandam voluptatem & animi complacentiam secum continuo ducit. Et quamvis ipsam veritatem assequi non possumus, modo tamen cordibus nostris infixum immotumque sedet (ut sæpe accidit) nos assecutos fuisse, & apprehensionibus nostris tanquam claris & distinctis adeoque & veris assentiamur, quod ad intimam animi complacentiam iis continuo annexam, perinde est acsi revera assecuti fuissetus. Hoc tamen insuper addam, quod huiusmodi animi complacentia utcumque tanta apparet veritate induta, falsa tamen est & erronea, utpote falso & erroneo annexa fundamento. Adeo ut qui hunc in modum sibi placent, qui huiusmodi requies & delicias animis immurmurant, mendacio assidue delectantur. Utcumque perquam plurimos videre est, qui tam alte huiusmodi contemplationibus immerguntur, ut omnia studia præter sua, hoc est Philosophica, demissa & repentia, perniciousis & sublimè tendentibus suorum ingeniorum alis inepta prorsus & indigna existimant. Linguæ, clamitant, sunt tantum fores, quid nobis cum foribus qui ipsa quarimus penetralia? Linguæ sunt tantum cortex, quid nobis cum cortice qui ipsum intendimus nucleum? Quid vobis cum foribus? quid vobis cum cortice? quibus intratis & quo fracto penetralia & nucleum attingatis.

Sed fatemur inquirunt, aliqua lingua necessario requiruntur; ac quid nobis cum Hebraica, Chaldaica, Syriaca, Samaritana & istiusmodi quarum vel characteres profecto sunt monstri & prodigiosi? Quid hæc conducunt ad Cartesium aut Aristotelem intelligendum? modo Græcam & Latinam ediscimus, quicquid sacris illorum mineralibus absconditur facile perfodiamus. Hi sunt duo illa & magna quidem Hemisphærii Philosophici luminaria. Aristoteles enim in obscura primarum ætatum nocte lumine suo mutuatus (quod viz. ab omnibus & istius & præcedentium (ut aiunt) sæculorum philosophis mutuatus est) totum hemisphærium suo modo, hoc est ad instar Phœbes illuminavit. At in splendescenti hoc nostræ ætatis die ipsum habemus Apollinem ipsum Cartesium in quemque orbis philosophici angulum radios suos evibrantem. Modo horum ideo lumine fruamur quid alio opus est? Esto: Profundum Aristotelis admiror ingenium, & beatos subtilissimi τὸ μακροῦ Cartesii adoro cineres. Pace tamen tantorum dicam, & Cartesius & Aristoteles subtiles erant Philosophi sed & mortales erant homines. Non eousque adhuc ebulliverit dementia nostra, ut Aristotelis volumina Phœbi oracula habeamus, vel ut Cartesium etiam si Papistam Papæ tamen (ut aiunt) infallibilis cathedra collocemus. Erant inquam Philosophi, sed & erant etiam homines, imo & eorum humanitas in erroribus quibus abunde scatent sese manifestam tradit. At replicant qui dogmata sua jactitant Philosophica, Hisce & nosmet libentes subscribimus, hi quos laudamus erant homines, nec omnia erant veritatis flumina quæ ex eorum fontibus profluxerunt. At ubi veriora? ubi veritatem citius inveniamus quam eorum libros consulendo? Mirum sane miserumque quod vos qui tantam, qui omnem vobis vendicatis philosophiam & rationem hic tam alte cæceteretis? Quid enim? nunquamne de sacro quodam codice audivistis? Nunquamne jucundus

Evangellii sonus teneras aures vobis percussit? Nunquidne sacrarum literarum autoritas apud vos valeat? Quid? & adhuc spissis sepulti jacetis tenebris plane nesci ubi gemma hæc veritatis pretiosissima latitaret? dicam, In sacra pagina, in sacris literis, si ullibi, est inveniri. Hæc sacra pagina est arbor illa vitæ in cujus foliis rara hæc avis nidulatur. Hæ sacræ literæ sunt non Phœbi sed Dei, non Delphica sed Divina illa oracula, quæ quicumque recte consulat, a recto veritatis tramite deviare est impossibile. Quicquid hic invenio dictum, scio dictum a Deo vero, imo a Deo Veritate. Adeoque quicquid hic lego digito demonstro, manum in margine depingo, *Veritas est.* Ego, inquit Christus sum Via & Veritas, adeoque qui Christum de Scripturis scivit, Veritatem nescire nequit. *Πᾶσα γὰρ ῥῆσις καὶ γνώσις ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶν* inquit Apostolus, *omnis Scriptura est divinitus inspirata*, a Deo ab ipsa Veritate inspiratur, adeoque & ipsa nihil nisi veritatem spirat. Multa, fateor, hic invenio supra conceptum, at nihil præter veritatem. Non est versus qui non est verus, imo non est versus qui non est veritas, adeoque quot scio in Scriptura versus, tot scio veritates. At præterea, non tantum eo consulenda est Scriptura pro veritate quia quicquid ibi scribitur est veritas, sed etiam quia Scriptura viam ostendit ubi ipsa veritas commoratur. Ego, inquit Christus, sum Via, Veritas, & Vita; non tantum est Via & Veritas, ut antea, sed etiam est Via ad Veritatem, siquidem est Via ad Vitam eamque Æternam. Scrutemini Scripturas & scripta operemini, & vitam ac in illa ipsam Veritatem possidebitis. Tunc autem temporis quænam est veritas quæ nobis non nuda apparebit? Ibi omnes rerum essentias & naturas in ipsa Dei essentia in ipso Archetypo visuri sumus. Ibi intellectus nostri omnibus erroribus purgati, & apprehensiones claræ & distinctæ evadent. Ibi oculos nostros vere plusquam Lynceos ne atomus quidem in omnibus Veritatis mysteriis latebit.

Bene-

Benevole Lector, aliquid tibi serio suggeram. In veram sapientiam, in Divinam rectamque Philosophiam animo pruris? Profundum, ac omnis scientiæ & cognitionis capacem & impletum te efflagitas Philosophum? oh Christum petas, ad cælum tendas, & tunc plura scies quam jam te scire vel in votis habeas. Tumque (crede mihi) videbis, quantæ stultitiæ (stultitiæ dicam an dementiæ?) te reum peregeris dum Cartesium, Aristotelem, & alios istiusmodi farinæ Philosophastros pro veritate scrutatus es, & Scripturas interim quæ solæ veritatem & viam ad veritatem demonstrent, tam egregie neglexeris.

Hic autem in luto jam hærent Adversarii, libentes audirent Christiani, adeoque non est ut illis quæ hæcenus dicta sunt inficias irent: nec tamen in Linguarum æstimum & amorem se adductos vel paterentur vel faterentur. Quo ideo se convertant, nisi ut post multam animi perplexitatem tandem erumpentes effutiant, Quid hæc ad propositum? Quid si sacræ literæ, ideone & sacræ linguæ ad veritates indagandas conducunt? Non eo vesaniæ & infidelitatis proripimus ut non credamus Scripturas solas veram sapientiam humanis cerebris instillare, & illum optimum fore philosophum qui has & studiis & vita diligentissimus sequitur. Hincne autem inferatur & linguas aliquid ad hancce rem collaturas? Quid enim? Nonne perquamplurimi iique Linguæ Hebræicæ peritissimi sacrorum Bibliorum extant translatores quibus fidere & niti possumus? Fateor, hoc autem jaculum (ut festinanti calamo tanquam canis ad Nilum hæc percurram) hoc inquam jaculum in vosmet facile est retorquere. Quid enim? nonne perquamplurimi sacrorum Bibliorum extant translatores? cuique notum est. Quum multæ ideo hujusmodi proferuntur versiones, quænam est præferenda? Hunc dissolvat nodum quicumque *ερωτωνπισυνης* & Linguarum Orientalium ignavus osor. Veritas aliqua de sacris Scri-
pturæ

pturæ mineralibus est eruenda, hinc multa exhibentur instrumenta, dicat hic, quodnam est adhibendum? Multæ varizque in promptu sunt translationes, quamnam consulemus? Varias easque eruditas textus Bibliici extare Versiones in propatulo, in comperto, in confesso est. Hoc autem insuper detur, quod Theologi non minus differunt in interpretatione textus Bibliici quam Philosophi in expositione textus Aristotelici. Omnes legis? quemnam seliges? Pagninum? Ariam Montanum? Vatablum? Osiandrum? Tremellium? Vulgatam? LXX Interpretes? Lutherum? quisnam horum est præferendus & quisnam posthabendus? quem commendes & quem condemnes? quomodo certum & geminum loci alicujus sensum a quovis interprete datum ab illius in alio loco aut ab alio in illo loco notho & spurio dignoscas? Nonne necesse est ut ad Hebræi canonis Lydium quasi lapidem exigas? Quis etiam corruptissimam Vulgatam (quam pro Authentica mandare Tridentinum illud non erubuit conciliabulum) vel ullam aliam Versionem corruptione minima scaterere dicat, nisi qui de puro Hebræicæ literaturæ fonte limpidas probe degustaverit aquas? Quid pluribus? Veritatem alicquam de sacra hac testa depromere animo habes: Hunc in finem magno labore & sudore evolvis Pagninum aut Tremellium: Jam attendis quid dicit textus Bibliicus? non, sed tantum quid Pagninus dicit aut Tremellius. Nescis an Deus ita locutus est in ipso textu necne, sed tantum quod Pagninus aut Tremellius ita transtulit.

Sed non mecum impræsentiarum institui omnia argumenta quibus sacra hæc lingua propugnari potest in arenam trahere, aut omnes objectionum hastas clypeo accipere. Summarium autem eorum quæ hæcenus dicere conati sumus ad hoc tantum redit, quod nulla vel certiori vel breviori via ad summum illud veræ sapientiæ & rectæ philosophiæ cacumen quam per jucundissimos & omnium generum fragrantissimis Divinæ sapientiæ

tix

tiæ flosculis variegatos Scripturarum campos perveniatur. Et deinde quod nemini in fertilissimos hosce campos patet introitus, nemo amœnos ipsorum carpat flosculos, nisi qui Hebraice loquatur & sacram hanc linguam sibi habet opitulantem. Et ex hisce claræ satis (ni fallor) aliis præferuntur faces, quibus videant sacram Philologiam dominæ Philosophiæ ancillari, & qui ancillam non primam allicuit, optatos dominæ amplexus summis blanditiis nunquam impetrabit. Frustra sese optimos ostentant Philosophos qui & optimos sese non ostendant Philologos, utpote qui sacras literas non intelligit veram Philosophiam nunquam calleat; & qui sacram Philologiam non calleat, sacras literas nunquam intelligat.

Nec vellem ut, etiamsi brevis, hæc, in cujus nexum animum hucusque convertimus, ratiocinationis tela ad Philosophiam tantum sed etiam ad Theologiam extendatur. Quodcumque enim argumentum ad demonstrandam illam, quam Philosophis præstant, linguarum utilitatem adducatur, idem pro earundem utilitate simul & necessitate ordine ad Theologiam etiam militabit. Idque quidem a fortiori. Si enim Philosopho qui in nuda veritatum contemplatione residet, tantum linguarum usu opus est ad easdem dextre colligendas, quantum majus Theologo cujus officii ratio exigit ut in earundem prædicationem etiam sese exerat. Si Philosophus qui proprio suo dulcis hujusce liquoris haustu contentus abit, tanta linguarum acquirendarum necessitate detinetur ad eundem de sacra Scripturarum testam hauriendum; quanta majori Theologo, cujus est non sibi tantum sed & aliis etiam expromere & propinare? At quam libens in Satyram hic erumperem? aut potius quam facilis oculos lacrymarum rivulos flagitarem, qui non ob ferream ætatis nostræ naturam, sed ob corruptissimam ferreæ hujusce ætatis æruginem continuo fluerent? Quot heu! quot & quantos quotidie vide-

re

re est Divinas cathedras ascendentes, brachia jactantes, pulpita tundentes, per plurima lato gutture funditantes, & plausum etiam facili populo ferentes, qui interrim pro certo nesciunt an Divinæ regulæ quadrent, & sacris literis uti a Deo prolatis consonent. Hoc tantum docti sunt, quod Anglicanam translationem aut fortassis Latinam (quam tamen raro consulunt) legere (non dico intelligere) possunt, & inde statim autumant sese abunde satis doctrinæ nactos & sibi & populis spirituali eorum curæ commissis. Et hunc sane in modum, qui aliis viam ad salutem ostendere in se recipiunt, & ipsi oculis capiuntur. Quicquid de Scripturis cognoscunt non propriis sed aliorum tantum oculis hauriunt. Quid est si hoc non est cæcum cæcos ducere, & omnes in foveam præcipitari? Quænam sunt si hæc non sunt inter ultima & ridicula senescentis mundi deliria recensenda? Qui nihil de proprio e Scripturis cognoscunt, aliis Scripturas explicare suscipiunt. Sed respondeant ipsi elingues hujusmodi sed prædicantes Theologi, Quid contra Papistas, Anabaptistas, Pelagianos, Socinianos, & alios istiusmodi hæreticos & scismaticos tanta & tam aspera proferunt? Hoccine est quia opiniones eorum erroneas esse de ipsis Scripturis didicerunt? Nihil minus. Nemo enim est hæreticorum qui Scripturam sibi etiam non vendicat & in assertionis suæ defensionem profert. Scripturam inquam, at qualem? non puram, non incorruptam, non de ipsis fontibus exhaustam, sed translata, adeoque corruptam, turbidis rivulis inquinatam. Atque hinc est quod multæ opiniones etiam hæreticæ nulla alia confutatione quam recta & genuina textus ipsius constructione & expositione indigent. Hincque etiam nemini mirum videatur dolendam (utpote Christianorum) Romanensium religionem tot tantisque absurditatibus confertam iri, cum ex ingenua quidem ipsius Bellarmini confessione (de verbo Dei lib. 2. cap. 10.) *Multa*
cele-

celebrata fuerint Concilia in quibus nulli aut pauci fuerint Hebræa lingua periti. Et proculdubio tot hæreses in Ecclesiam nostram nunquam irrepissent, nisi tot linguarum imperiti Scripturæ sacræ explicationem & prædicationem suscepissent. Cum autem hæretici quicunque & clypeos & gladios de armario Scripturæ translata ad suas sententias propugnandas & aliorum oppugnandas proferunt, unde sunt repellendi? ex aliis translationibus? quid ita? quid non ipsi suis æqualem ac alii aliis fidem darent? Dantur autem istiusmodi translationes (quarum numero est illa Romanensium) quæ quibuscunque hæresibus & favent & fundum præbent. Aut huiusmodi ideo hæresibus cedendum est & adhærendum, aut ad ipsos fontes recurrendum. Et deinde, ut hæreses non diruantur, sic nec sine Divino linguarum subsidio ipsa veritas defendatur. Rogas (inquit Lutherus) *causam cur religio nostra sic derideatur? Non alia est quam Linguarum ignorantia.* Hinc enim sæpe evenit ut plurima loca ad religionis nostræ tutelam maxime facientia non proferamus, adeoque & alia loca non ita dilucide imo & aliquando non omnino facientia citemus; unde fit ut non tantum nostra religio magis concussa sit & debilitata, sed & Adversarii in contraria magis magisque obdurentur.

At respondeant iterum & ipsi, quid tanta opprobriorum & convitiolorum stigmata Papistis inurunt dum & ipsi pessimos Papistas agunt? Quid enim inter perquamplurima illa absurda quibus abundat eorum religio magis absurdum & horrendum videatur quam eo tantum rei alicui fidem habere quia *Ecclesia dixit.* Et dicant Theologi nostri quicunque sacrarum linguarum ignari, quodnam aliud fundamentum ad stabiliendam fidei doctrinam habent, quam quod *Ecclesia dixit.* Eo tantum Scripturæ sacræ aut potius translationi illi, in cuius solius lectione versantur, tam mordicus adhærent & sententias suas illa ventilant, quia Priores Eccle-

sia

fiæ Antistites dixerunt ita transferendam, aut ipsi ita transfulerunt. Certo certius si majores nostri aliam translationem eamque ipsa Papistarum Vulgata decies, si fieri potuit, corruptiorem edidissent, ignavi hi nostri linguarum contemptores, eodem quo illam quam jam habemus æstimo amplecterentur: Surdo enim grave & acutum idem sonant; & Cæco lux & nox idem videntur.

At nec adhuc deest oscitantibus tutum fatis (ut ipsis videtur) ignorantia & socordia asylum. Quoties enim sibi murmurantes & aliis obgannientes audire licet, Quid nos tantum temporis in linguis addiscendis conteramus, cum tanti & tam eruditi viri, ut Lutherus, Junius, Erasmus & ejusmodi qui tam præclare de Ecclesia meruerunt hunc laborem nobis præripuerunt? Non adeo perfrictæ frontis nec inflati animi sumus, ut cogitemus nosmet tardis ingenii nostri aliis sublimes itas aquilas unquam supervolaturos: Non est ut fastu turgidi putemus crassum & obtusum nostrum ingenium doctissimos istorum labores unquam correcturum. Oh singularem modestiam & animi verecundiam! Quis sibi precibus non appeteret, Quis ad cælum laudibus non attolleret? Verisimile quidem est quod adeo ingenue fatentur, crassum & obtusum esse eorum ingenium, & ita proculdubio manebit donec linguis politum. Non autem exinde recte inferunt linguarum studia fore superflua. Quid enim? non major voluntas & gravior animi complacentia ex ipsis fontibus quam ex rivulis hauriatur? Quid si fideli alius manu quocunque eundem est recto tramite perducamur, idone & oculos eruemus? nonne major oblectatio de proprio visu quam de alieno ductu exsurgescet? *Et enim in sacris libris (inquit Martinius in Technologia) lumen & oculus quo Divina perspicimus est Hebræa lingua, cujus scientia & fructu dum te tua sponte privas, tum tibi oculos eruis quibus illa cernuntur & cognoscuntur.*

At

At præterea etiam si non est ut beatis istis animabus, Cælo (uti speramus) jam triumphantibus vel quicquam detrahamus, non est tamen ut eorum Versiones pro Authenticis aut ab omni errore destitutis habeamus. Nimis augusta & Divina res est nusquam in errorem prolabi. Ut doctos illos admiramur homines, sed non ut infallibiles adoramus Deos. Viros illos agnoscimus exquisite literatos, sed non Prophetas immediate inspiratos. Hoc & ipsi agnoverunt, imo & ostenderunt, dum proprias versiones ad incudem toties revocarunt, & perquam plurimos errores in quos impegerrunt & ipsi postea emendarunt. Et respondeant adversarii, Cujus de omni erudito illo veterum cœtu translatio etiam ultima recognitione adeo limata evasit ut omnibus postfuturis otia fierent? Et deinde quid si illi ipsa aquila oculatiores? Profecto passercula illud aliquando videat quod acutum & volubilem aquilæ oculum plane fugit. Dies diem docet, & quod heri doctiorem latuit, hodie rudiori innotescat. Denique nihilne ad fidei certitudinem & animi firmitatem facit, si ipsum Deum propria sua dialecto audiamus & intelligamus nos alloquentem? Admodum incerta quidem sunt colloquia quæ per interpretes tantummodo instituuntur. Linguarum inscii nihil de proprio ipsius Dei ore capiunt, sed per interpretem cum Deo loqui compelluntur. Quid si ideo tua qualicumque linguarum peritia qua polles, aliorum translationes non corrigas & emendes, approbes saltem, & earum veritati & tuum adjicias calculum. Si tibi autem parum aut nihil referre videatur, an quæ aliis inculcas a te approbentur necne, modo ab aliis approbata fuerint; scias, vellem, nisi tuum etiam subeant *Approbatum est*, etiam si vera sint quæ dicis, ipse tamen vera non dicis. Ad veracitatem enim requiritur ut assensus voluntatis, sic & consensus intellectus. Si intellectus enim non clare & distincte percipit propositionis prolatae veritatem, quamvis in se sit vera, tibi ta-
men

men non ita est, nec a te pro vera judicetur. Impossibile autem est ut quicquid clare & distincte percipias vel per consequens recte judices e solis Scripturæ versificationibus, siquidem necesse est ut dubius & pendulus semper hæreas, an fideliter de textu originali transferatur. Et antequam hæc dubitatio deponatur, quomodo in actum judicii procedas? Si autem ipse propriis illisque acutis criticisque oculis ipsum textum introspicias, si versionem quam consulis non improbes saltem approbes, atque ita illa quæ profers non tantum vera erunt, sed nec ipsorum veritas te latebit, adeoque & ipse vera proferas. Aliter autem multa doceas aliisque præcipias quæ ipse nescis an sint docenda & præcipienda necne. Hisce ideo perpensis quis non obstupesceret, tot ubique divina S. S. Theologiæ studia aggredierentur, priusquam sacram Philologiam vel summis labiis tetigerunt. At oh quis audaces & temerarios hujusmodi sciolos in divinas Cathedras se intrudentes, & mandata Dei vacuo & inani pectore effundentes sicis oculis intueatur aut intacto corde meditetur? Si hæc autem & hujusmodi serio adverterentur, sperandum sane esset nos doctiores veritatis Divinæ prædicantes & fortiores religionis nostræ defendentes in posterum habituros.

Ut autem quæ de Linguarum usu dicta sunt non tantum ad Philosophiam sed etiam idque præcipue ad Theologiam extensa, sic & paucula illa quæ hæctenus de ipsis linguis delibata, non tantum de linguis Originariis, Hebraica, Chaldaica & Græca, sed & de aliis quibuscumque Orientalibus, præsertim Syriaca, Arabica, Samaritana, & Chaldaica in rivulis æque ac in fonte fluenti, intellecta vellem. Non enim est ut in eorum sententiam nos conspiremus, qui linguas originarias ad cælum afferunt, at alias interim cæno conculcant, flocci & nauti faciunt. Hi sunt illi qui matrem solummodo ambiunt, at filias negligunt & despiciunt. At quid pro se blaterant? viz. totus Scripturæ sensus in ipso textu

originario continetur, quid ideo aliis linguis quam originariis opus est? Hoc & nobis in confesso est, Totus Scripturæ sensus in solis linguis Originariis tanquam in sacris mineralibus continetur; at hoc insuper datur, quod per alias linguas tanquam per tot instrumenta verior faciliorque eruatur: adeo ut quicumque ad alias linguas præter Originarias cognitionem suam non ele-
vavit, difficilem subibit provinciam aliquem Scripturæ locum exacte & ad amissim interpretari. Hoc autem est quod nobis jam incumbit paucis demonstrandum. Quo ditucidior autem res fiat, illustriorque veritas appareat, duas has breviter ponam conclusiones.

Prima concl. *Perinde est parum ac nihil, aut non exacte ac non omnino linguam Hebraicam callere.* Primo, fateor, aspectu mira hæc videatur assertio, & ab omni ratione aliena, audacter tamen pronuncio. Quid enim si linguam hanc sacram legam scribamve? hoc-cine solum ad Scripturæ sensum in illa contentum intelligendum adjuvabit? Nequicquam hoc & faciant typographi, quodlibet vocabulum dextre & exacte legant scribantque, dum interim ne hilum intelligant. At quid si ope alicujus translationis, ex. gr. Tremellianæ locum aliquem exponam, hoc-cine ad intimum loci illius sensum indagandum aliquid conducet? nequicquam. Hoc sane non est Tremellium per textum Biblicum, sed textum Biblicum per Tremellium examinare. Hunc autem in modum sæpe vidi (oh si nunquam posthæc visurus essem) per plures mire sibi complacentes & applaudentes si modo videant se ita exposuisse ut ipse Tremellius aut alius istiusmodi translator exposuit. Proculdubio si hoc sufficeret, non opus esset linguæ Hebraicæ studio, modo Latinam aut aliam linguam in quam sacræ literæ transferuntur, calleremus. Quid enim conducit Lingua Hebraica ad Latinam intelligendam? At alius paulisper progrediamur: Quid si in linguam Hebraicam tam alte penetremus ut aliquem Scripturæ lo-
cum

cum sine translatoris alicujus adminiculo exponamus? Hoccine aliquas feret suppetias ad veritatem detegendam, & intimum illius loci sensum enucleandum? Iterum respondeo, Nequicquam. Nihil, inquam, locum aliquem exponere adjuvabit, nisi insuper etiam ultimas vires, intimam *ἐνσπύριον* & valentiam cujusque phrasos & vocabuli oculis plusquam aquinis inspiciamus. In hoc enim latet præcipua sacra hujusce linguæ excellentia, quod vocabuli cujusque emphasin aliis linguis prorsus ignotam, illisque (sicut dicam) inexplicabilem in hac dilucide videamus. Atque hinc est quod *ἀποτολμήσαι* assero, *Perinde esse parum ac nihil, aut non exacte ac non omnino linguam Hebraicam callere.*

Secundi concl. *Impossibile est ut quis linguam Hebraicam exacte calleat, nisi qui alias Linguas Orientales aliquo modo calleat.* Hanc autem ut evictam, probatam, & stabilitam darem conclusionem, paucis demonstrare conabor, quid aliæ linguæ Orientales, Syriaca, Chaldaica, &c. ad linguam Hebraicam in ipso textu adeoque & ad verum textus ipsius sensum intelligendum faciunt. Tria ideo sunt ad quæ Linguæ Orientales conducunt, sine quibus nec sacram linguam callere, nec sacram Scripturam intelligere valeamus. 1. Ad textus ipsius conservationem & confirmationem. 2. Ad vocabulorum explicationem. 3. Ad phrasum & idiomorum illustrationem. Hisce autem demonstratis, non verendum est quin conclusionis veritati etiam ab invito fides extorqueatur. Singula ideo levi pede percurram.

Primum, inquam, ad quod Linguæ Orientales conducunt, est ad textus ipsius conservationem & confirmationem. Hoc autem ut clarius elucescat, paucula præmittenda sunt de reverenda harum Versionum antiquitate, de qua & fuse & docte disputat Reverendissimus noster Brianus Waltonus S. S. Theol. D. in Prolegomenis suis ad Biblia Polyglotta; nos summaria tantum attingemus.

atingemus. Chaldaica igitur Paraphrasis (ut ab illa telam exordiar) a 70 annorum captivitate originem suam duxisse ab omnibus reputatur. Judæi enim tunc temporis ut aliorum juga subire sic & istorum linguam addiscere coacti erant. Quo fit ut post tanti temporis effluxum propria & vernacula ob livionis tumulo sepulta jacuit. Unde licet nonnulli eorum reducum ætate præsertim & dignitate grandiores, ut & sacerdotes & Levitæ Hebræam vernaculam retinebant, plebis tamen & juventutis etiam in hac lingua imperitiæ & inscitæ necessario consulendum erat, ut Scripturas viz. in templo & synagogis ut perlectas sic & intellectas eis darent. Hinc ideo tota SS. Scriptura lingua omnibus tunc temporis tam bene nota, Chaldaica viz. (quam in captivitate didicerant) donata fuit, quæ Versio כּוּמַר sive *Explicationis* audit. Adeoque sacra Biblia in publicis synagogis non tantum Hebraice sed & Chaldaice Judæorum auribus infuderunt. Hoc autem facillime e loco illo Neh. 8. 8. eliciatur, *Legebant enim librum istum legem Dei explanate, & exponendo sensum dabant intelligentiam per Scripturam ipsam.* Hunc locum ita explicant Talmudici, *Legebant in libro illo in lege Dei,* is fuit textus Hebraicus: *Explanate,* illud fuit Targum. At nec desunt exemplaria perquam vetusta quibus videre est Textum Hebraicum & Paraphrasin Chaldaicam alternatim scripta, adeo ut singulis versibus Hebraicis Paraphrasis Chaldaica statim subjecta ad amissum responderet. Hujusmodi exemplar se Argentinæ vidisse testatur Buxtorfius: & simile Dr. VValtonus, ipso teste, Pentateuchi MS. e Bibliotheca VVestmonasteriensi habuit. E quibus clarissime inferatur Paraphrasticam hanc Chaldaicam Scripturæ explanationem ab ipsa captivitate & occasione & ortum sumpsisse. Non autem est ut Paraphrasis Chaldaicis Bibliis nostris insertis & manibus nostris contritis tantam vetustatem concedamus: nullum enim

jam extat Targum ante Jonathanem & Onkelosum scriptum. Duo autem illi insignes & magni nominis Rabbini, Onkelos viz. & Jonathan Ben-Uziel, quorum primi in Pentateuchum, alterius in Prophetas jam extant Paraphrâses, coæanei erant; uterque enim tempore Hillelis senioris ante Christum annis circiter 40. floruerunt. Quod autem ad Targum in Hagiographa confectum, antiquitate aliis cedit: hoc enim vulgo inscribitur cuidam R. Josepho qui cæcus fuisse perhibetur, quique aliquot etsi non admodum multis post Christi tempora annis vixit. Hinc autem aliquomodo Chaldaicæ hujuscæ Paraphrasis antiquitatem videamus.

Quod ad Syriacam Ver. Test. translationem attinet, constans & perpetua viget traditio, hanc omnes post Christi tempora factas antiquitate superare. Tempore enim Thaddæi Apostoli scriptam & ejusdem cum Syriaca N. Test. versione antiquitatis esse communi doctorum ore affirmatur. Quid autem multa accumulæm de antiquitate translationis Syriacæ N. Test? Quis enim nescit primo statim nascentis Ecclesiæ sæculo vel ab Apostolis ipsis, ut aliqui volunt, vel a discipulis suis, viris Apostolicis, confectam fuisse? Quid aliud tibi vellet incorrupta sermonis elegantia? Quid in antiqua illa & verissima Vidmanstadii Editione, defectus Epistolæ Petri 2. Johannis 2. 3. S. Judæ, Apocalypseos, & Accusationis Adulteræ, quæ ipsa etiam apud Chrysostomum, Theophylactum, & Nonnum desideratur; quid (inquam) nisi quod libri isti primis Ecclesiæ temporibus publico Ecclesiarum consensu non recepti erant; Adeoque & hic Syrus vel nunquam vidit, vel tanquam non Canonicos repudiavit? At nec isti proculdubio prædicti libri citius canone quam lingua Syriaca donati erant, quorum Apocalypsin Lud. De Dieu, & post eum Epistolas omnes Doctissimus noster Pocockius Oxoniensis edidit, & omnes simul in Bibliis nostris Polyglottis completi extant.

Quod

Quod autem ad Arabicam Versionem spectat, nec de auctore nec de tempore aliquid certum determinari potest. Pentateuchus vero non multum variare videtur a Pentateucho R. Saadiae, qui unus erat isque inter Gaones (ita appellabantur Scholarum Babyloniae rectores) celeberrimus, qui floruit circa annum Christi 909. unde probabilem est conjecturam facere eundem omnino esse: ut nec improbable videtur Arabicam totius Scripturae Versionem eadem caritate decorari. Ut denique de Pentateucho Samaritano aliquid dicamus; Communis est historiae & linguae sacrae peritorum sententia, characterem illum quo Pentateuchus noster hodie conscribitur, eundem esse quo Deus legem Mosi tradidit, & qui in ipsis tabulis Mosi a Deo datis exaratus erat, quoque ipsi Judaei usi sunt usque ad 70 annorum captivitatem, quo tempore novam linguam edocti & novum characterem linguae illi Chaldaicae seu Assyriacae proprium & peculiarem didicerunt, primum Samaritanis relinquentes. Certum autem est Samaritanos eadem exemplaria cum Judaeis ab initio habuisse, eaque literis antiquis Hebraicis seu Samaritanis conscripta, adeo ut etiamsi (quod tamen dubitatur) non Authentica autoritas, maxima tamen utilitas huic ascribatur. De Versione autem Chaldaeo-Samaritana, a quo vel quando facta sit non adeo facile est determinatu. D. Mich. de Jay in Praefatione ad Biblia Parisiensia eodem tempore quo Samaritani in eandem cum Judaeis religionem consentiebant, factam fuisse arbitratur. At D. Waltonus verisimilius multo ante Christum natum, non multum viz. post Esdras et Nehemiae conflatam esse iudicat.

Hae ideo serio exagitationis, assertio nostra ulteriori (ut opinor) probatione nequicquam indiget. Hoc enim concessio (quod negari nequit) Versiones hasce jam laudatas tam protractae aetatis esse ut ipsius Christi tempora vel exaquent vel exuperent, facile exinde easdem ad

textum Biblicum conservandum & confirmandum plurimum conferre concedetur: Utpote extra omnem controversiæ aleam positum est, fontes tot ab hinc annis puriores & incorruptiores fluxisse quam ut ad nos derivantur. Tunc temporis tot scribæ non dormitarant & ab archetypo deciderant; Tot invidos & hæreticos in particularium codicum corruptionem ignis infernus non inflammavit; Tot dies injuriam suam non perfecerant; Tot varix lectiones in ipsum textum non irrepserant; Verbo, Tot commixturas & conturbationes sacra hæc lympha non persenserat, sed pura & sincera undique scaturivit. Cum ideo prædicti rivuli de fontibus purioribus derivantur, & ipsi puriores fluant necesse est; adeo ut ex hisce Versionibus quomodo ipse textus priscis illis temporibus sese habuit certiores nos habeamus. Atque hinc fit ut si qui hæretici textum nostrum corruptionis arguant, & suum (a seipsis fortasse corruptum) pro hæresi sua plura facientem, veriolem jactitent; si vetustæ hæ translationes textus nostri vestigia ad amissim prement, & eundem sensum exprimant, Quis non videat textum nostrum verum, antiquum, & ab ipso Deo traditum; eorum autem novum, falsum, a seipsis inquinatum? unde ipsi & ipsorum textus confutentur, nos & nosse abunde confirmemur. Si scribæ autem in transcribendo aut correctores in corrigendo de diligentia debita unquam remiserunt, & ab ipso textu uspiam aberrarunt, nos modo linguarum pericia induci eos corrigamus, & ipsum textum licet non in ipso textu, in Versionibus tamen (præsertim ubi plures consentiunt) perlegamus. Exemplo uno vel altero rem totam explicem. Locus ille Gen. 3. 15. quem Papiæ tam misere torquent & depravatam judicant, e Versionibus hisce antiquis contra omnia eorum spicula fortissime munitur, stabilitur, confirmatur. Chaldaus enim ܕܢܝܢ , Syr. ܕܢܝܢ , Sam. אֲנִי ille, non אֲנִי illa.

illa, legit. Sic & locus ille Jud. 16.31. e quo Jacobus Gor-
donus Huntlaus Scotus contra textus Hebraici verita-
tem & puritatem militaret, e Versionibus hisce abunde
corroboratur. Dicit ipse, uti & M. Marinum Brixianum
idem ducit testantem, olim ibi non עָשָׂרִים ut in codici-
bus nostris, sed אַרְבַּעִים שָׁנָה scriptum fuisse. At
non alia opus est Jesuitæ refutatione & loci illius con-
firmatione quam sola Versionum antiquarum inspe-
ctione. Omnes in unum hoc conspirant. Chald.

עֶמְרִין שָׁנָה Syr. Arab.

عمرين سنة Perquamplurima hu-

jusmodi loca in sacris Scripturis passim occurrunt,
quæ solidam satis confirmationem ex antiquis hisce
Versionibus recipiunt. Cujusmodi autem in locis per
Versiones hæc conservatus dicatur textus Biblicus?
Istiusmodi nimirum in quos temporum injuria aut
scribarum incuria menda aliqua aut errata irrepse-
runt: Pleræque enim irregularium scriptionum alio-
rumque istiusmodi errorum post factas hæc Versi-
ones textum occuparunt ut 2 Sam. 18. 12. legitur
שָׁמְרוּמִי בְנֵעַר בְּאַבְשָׁלוֹם. Hic locus graviter &
Grammaticos & Interpretes torfit, quocum viz. verbo
pronomem illud מִי cohæreat. Responder Buxtorfius,
cui Glassius aliique assensum præbent, hic esse ellipsia
verbi, hunc in modum שָׁמְרוּמִי בְנֵעַר בְּאַבְשָׁלוֹם
observeate quis in puerum in Absolomum, viz. יִשְׁלַח יָדוֹ
mittat manum suam seu incurrat. At si antiquas hæc
& nunquam satis consultas inspexissent Versiones,
non figuram sed erratum idque ex scribarum neg-

24 De Linguarum Orientalium præstantia, &c,
ligentia deprehendissent. Chaldaica enim Paraphra-
sis vertit, **אסתמרו לי בעילמה באבשלום** *estote*
circumspecti mihi de puero de Absolom. Syr. **ונחזי**

ⲁⲗⲗ sic & LXX **φυλάξετέ μοι** *servate vel custodite*

ⲙⲓ *mibi puerum Absolomum*: E quibus sole meridiano
clarius elucescit textum cum Translationes hæc ex illo
deductæ erant, non **ⲙ** sed **ⲙⲓ** habuisse, & **ⲙ** pro
ⲙⲓ scribæ vel typographi vitio interseri. Arabica,
fateor, translatio utrumque omittit, pro Versionibus
tamen maxime facit **أحفظوا** *curam habete Abso-*

lomis pueri. At quidem datur & aliud præter earum
antiquitatem quod Versiones hoc in loco confirmat,

viz. quod inter **שמרו** & **ⲙ** datur Maccaph, quæ qui-
dem linea si esset **ⲙ**, esset frustranea, imo vitiosa; at

si esset **ⲙⲓ** ut proculdubio semel fuit, non potuit non
adesse. Sic 2 Sam. 8. 3. in primis exemplaribus ver-
ba legebantur **בנהר פרת** *in flumine Euphratis*,

sed nescio quo infortunio **פרת** textu excidit, & ni-
hil præter nudas vocales relinquitur, at in omnibus
canitie venerandis hisce Versionibus fidelissime con-
servatur, uti cuiquam illas consulenti patebit. Sic &

Jos. 15. 47. legitur **הים הגבול זבול** *mare ter-*
mini & terminum, si versiones hoc in loco consulantur,
statim liquebit vel scribas vel typographos hic

errasse, & **ב** pro **ד** posuisse, **הגבול** pro **הגדול**
magnum. Omnes enim Versiones ita legunt, quibus
& Masoretica correctio marginalis subscribit & asti-
pular. At infinitus essem si omnes hujusmodi lo-
cos a Versionibus conservatos vel enumerem: suffi-
ciat

ciat ideo impræfentiarum unicum alium tantum adno-
tare. Gen. 4. 8. וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל הָבֶל אָחִיו & dixit
Cain ad Hebel fratrem suum. Hic sensus sane man-
cus & mutilus apparet, ut e solis textus Hebraici vo-
cibus eruitur, adeoque & aliquid desiderari videtur,
quod tamen in sacris Versionum Thesauris non dico sup-

pletur sed conservatur. Videamus paulisper Syr. סֵם סֵם
סֵם סֵם וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל הָבֶל אָחִיו

et dixit Cain ad Abelem fratrem suum, Eamus seu descen-
damus in desertum. Sic & utrumque Targ. Onkelos &
Hierosolymitanum. Et dixit Cain ad Habel fratrem suum
אֵיתָא וְנַפּוּק לְאַפֵי בְרָתָא Veni & eamus in superfici-
em agri. Targum Jonathan Ben-Uziel אֵיתָא וְנַפּוּק לְבְרָתָא
Veni & eamus ambo in agrum: ubi

etiam sermones quos Cain & Abel tunc temporis
conferebant fufe exhibentur. Sic etiam & Versio Sa-
maritana אָמַר קַיִן אֶל הָבֶל אָחִיו עָמַרְנוּ בְּמִדְבָּר
eamus in campum. Nec Versio
tantum sed & ipse textus Samaritanus (e quo tex-
tum Hebraicum corrigere non est ex Versionum rivu-
lis fonti integritatem conciliare, sed ex uno exempla-
ri aliud & fortasse e vetustiori recentius emendare) ita
legit אָמַר קַיִן אֶל הָבֶל אָחִיו עָמַרְנוּ בְּמִדְבָּר
eamus in campum. Pleniorem
autem loci huiusce discussionem aliis relinquimus exa-
gitandam. Ipse hoc tantum addam, me, salva aliorum
reverentia, arbitratum hunc locum inter alios in Ver-
sionibus conservatos merito posse recenseri, utpote qui
tot Versionibus ipso textu Samaritano roboratis, emen-
datus videtur. Aliorum autem iudicio, modo solidis
rationibus annexo, nostrum hic submissum damus. Hoc
autem dum dicimus, & errata textus Hebraici in Versio-
nibus correcta asserimus, & auctoritati & in-
tegritati Scripturarum nihil detraximus: etiam si enim

plurima

Morgenländischen
Gesellschaft

plurima hujusmodi sphalmata & errata e scribarum ignorantia & oscitantia aut aliis de causis in textum Hebraicum irrepserint (quod Keri & Cetib aliæque Variantes Lectiones a doctis collectæ liquido demonstrant) manet tamen Divina norma & regula ad quam omnes Versiones sunt exigendæ. Licet enim omnibus levioribus labeculis & erratulis texum immunem asserere, esset urgenti omnium Doctorum consensui, imo & communi cuiusque sensui in iis vel mediocriter versati oppugnare; ita tamen invigilavit Divina providentia & Ecclesiæ ipsius diligentia, ut in omnibus ad salutem necessariis, ad fidem & mores pertinentibus purus, sincerus, & incorruptus ubique manet & ita in ultima secula remanebit.

Secundo, *Ad vocabulorum explanationem.* Atque hic sane latet magna & incredibilis linguarum Orientalium utilitas, quod multas voces in textu Hebræo reperire est quæ non nisi ex aliis linguis sibi cognatis lucem accipiant. Licet enim lingua Hebræa, aliarum mater, olim satis gravida & magno vocabulorum numero decorata, mutila tamen & exigua tantum sua parte in textu hodie extat, unde ex aliis linguis suppleri debet & explicari. Multa in Vet. Test. Hebraica vocabula semel tantum aut bis occurrunt: Quomodo hæc nisi ex nota aliarum linguarum consuetudine sunt exponenda? At præterea reverendi harum Translationum authores temporibus quando lingua hæc sacra illis erat vernacula longe propiores floruerunt, unde felicior explicatio ex illis merito expectetur. Vocabulorum enim hujusmodi raro occurrentium & inusitatorum significatio illis ex majorum traditione accepta melius nota erat quam nobis jam degentibus esse possit. Exemplum unum aut alterum proferam, Gen. 41. 45. *Et vocavit Pharaoh nomen Joseph, פַּרְוֹה־יֹסֵפִתְּ פַּרְוֹה־יֹסֵפִתְּ Saphnath Pahaneach.* Quid sibi vellent hæc nomina quæ Pharaoh Joseph imposuit omnes linguarum

Linguarum imperitos penitus fugit. Atque hinc est quod nonnulli de oscitantibus hujusmodi sciolis vocem esse Ægyptiacam somniant, adeoque & nobis ignotam. Consulantur autem Versiones antiquæ, & dispersis tenebris lux e vestigio orietur. Versio Samaritana exprimit *אֲבִימֶלֶךְ אֲרָמָא* abscondita revelans. Targ. Jonath. *נְבִיא דְטַמְרִין מְפָרְסָם* virum secretorum manifestatorem. Targ. Onk. *נְבִיא דְטַמְרִין נְלִין לֵיהּ* Vir cui secreta revelantur. Hisce etiam astipulatur Arabica translatio, ut & Syriaca, quæ hanc etiam reddit nominis illius rationem, vocavitque Pharaoh, nomen Josephi *سافناث* Saphnath Paanach cui secreta aperta sunt. Quis tot testibus non fidem haberet? Proculdubio Vulgatæ Latinæ author si tantam aliis linguis Orientalibus quantam Originariæ navasset operam, nec tantæ derisioni nomen suum tribuisset, nec Josepho tam falsum nomen indidisset. Quid autem, eo iudice, vocavit Pharaoh Josephum? viz. *Salvatorem mundi*. Quis aliquid horum vocabulorum e textu eliciat? Satis autem se excusatum habere opinatur, dum interponit, *Lingua Ægyptiaca*: Verba profecto textui æque ignota ac ipsa verba in textu ei. Hunc autem in modum nos aliorum despectui & derisui prostitimus, cum Hebrææ linguæ nos totos damus nihilque aliis reservamus. Cum revera etiam illæ sine hac possunt, hæc tamen sine illis edisci nequit. Simile autem huic quod Pharaoh Rex Ægypti Josepho, est nomen illud quod Christus Rex Regum Petro imposuit; ut aliqui enim in illo, sic alii in hoc exponendo misere hallucinati sunt. Joh. i. 42. *ὃ κληθήσεται Κηφᾶς ὃ ἐμνηύηται ὁ πῆτρος Tu vocaberis Cephias quod interpretatur Petrus.* Scires unde vocabulum

bulum illud $\kappa\eta\tau\acute{\iota}\varsigma$ originem suam duxit? Consulas Cardinalem Betronium & invenies eum cum Optato Melevitano aliisque ejusdem farinae miseris linguarum incisci ex lingua Græca derivantem. $\text{P}\tau\acute{\rho}\varsigma$ (inquit) dicitur $\alpha\pi\acute{\alpha}\ \tau\acute{\iota}\varsigma\ \kappa\epsilon\phi\alpha\lambda\acute{\iota}\varsigma$ a capite, atque hinc ingens producit mysterium, imo & simul ingens ignorantia specimen. *Petrus* (inquit) est $\text{P}\tau\acute{\rho}\varsigma$ i. e. $\eta\ \kappa\epsilon\phi\alpha\lambda\acute{\iota}\varsigma$, quia totius Ecclesie Catholicae caput & fundamentum est, qui suam etiam vim Pontificibus Romanis continua successione communicavit.

Spektatum admissi risum teneatis amici?

Profecto si vel minimam linguæ Syriacæ imbibisset cognitionem, nec aliis tantum risum nec sibi tantum derisum movisset. Quid enim aliud est $\text{P}\tau\acute{\rho}\varsigma$ in lingua Syriaca, quam Servator noster locutus est, quam $\text{P}\acute{\epsilon}\tau\text{r}\acute{o}\varsigma$ seu $\text{P}\acute{\epsilon}\tau\text{r}\acute{o}\varsigma$, quæ interpretatio & in ipso textu innuitur. Atque hinc est quod Syrus non interpretatur, sed tantum dicit, $\text{P}\tau\acute{\rho}\varsigma$ $\text{P}\tau\acute{\rho}\varsigma$ $\text{P}\tau\acute{\rho}\varsigma$

Tu vocaberis Petra. Est vocabulum illis satis notum, ideoque nec interpretatione indiget. Ut autem Syriaca sic & Chaldaica lingua multum confert ad hujusmodi vocabulorum explicationem. Gen. 30. 14. *Et reperit* $\text{P}\tau\acute{\rho}\varsigma$. Multum inter se discrepant interpretes de genuina vocabuli hujusce significatione, nec aliunde peti potest quam ex Chaldaica paraphrasi Jonathanis & Onkelos, qui verbum illud alio Rabbiniis satis noto reddunt, verbo viz. $\text{P}\tau\acute{\rho}\varsigma$ (quam vocem etiam & Syrus retinent) *mandragora*. Sic etiam & dantur quædam in Novo Foedere quæ non nisi ex Hebræorum libris præsertim Chaldaica Paraphrasi intelligantur, ut 2 Tim. 3. 8. hic Jannes & Jambres dicuntur Mosei restitisse. Quinam hi Jannes & Jambres fuerunt frustra quaeritur nisi in Paraphrasi Jonathane in Exod. 3. 15. & 7. 2. quibus locis dicitur illos fuisse principes Magorum. At nec linguæ Arabicæ

Arabica suum in hac re desideratur commodum, ut Ex. 12. 9. non comedatis ex illo נֶאֱמַר. Quid hoc vocabulo indigetetur, sine lingua Arabica cognosci nequit. Alibi sane in textu significat *nunc* vel *obsecro*, quæ tamen significatio huic loco non omnino quadrat. Arabicis autem hoc dubiam statim resolvitur, quibus

لَا significat *crudus fuit*; quod etiam vocabulum in Arabica translatione retinetur, *Ne comedat quicquam*

ex eo لَا crudum. Sic nomen Dei אֱלֹהִים genuinam suam significationem e lingua Arabica tantum petit, qua اَللّٰهُ est *religiose colere, adorare*. Job

41. 9. occurrit vocabulum عَيْشٍ quod e lingua Arabica solum lucem accipit, qua عَيْشٌ est *ster-*

nutare. Hic autem liber Jobi (quem Arabum Theologam nominat Bibliander) per plurimis hujusmodi scætet Arabismis, ut quidem & tota Scriptura. Unde illud Kimchi in præf. ad lib. Rad. citante Reverendo VValtono) *Apud magistros docetur quod linguam didicerunt ex lingua, quod explicat de Hebraicarum quarundam vocum ex Arabismo intelligentia, ut Psal. 55. 23. Projice יִהְבֵךְ, nesciebant quid per יִהְבֵךְ significaretur donec ex Arabe mercatore audivissent, Cape יִהְבֵךְ Onus tuum & impone camelo. Nos omnibus linguis Orientalibus ordine ad Hebræam idem applicemus, viz. quod lingua Hebræa ex aliis linguis discitur.*

Tertio, *Ad phrasum & idiotismorum illustrationem.* Hoc autem ex eodem, quo prius, fonte fluit, quod celebres

celebres nimirum veterum harum translationum præ-
ferim Paraphrasium Chaldaicarum auctores, propius
ad tempora quibus lingua Hebræa vernacula viguit,
vitam transigentes, varias ipsius loquendi formulæ si-
bi a majoribus traditas atque ita in omnes posteros
traductas, melius tenere & verius fideliusque explica-
re potuissent quam qui longiori intercapedine ab his-
ce temporibus separantur. Hoc autem exemplis po-
tius quam verbis demonstratur, Hof. 2. 14. Dicit De-

us ire faciam eam desertum וְדַבַּרְתִּי עַל לְבָהּ et lo-
quar ad cor ejus. Quid per Ad cor loqui indigite-
tur nulli nisi Paraphrasi Chaldaica Jonathanis ex-

plicatur, quæ ita *ܡܫܥܩܩܠܐ*, וְבִיר עַבְדֵי נְבִיאָא אֲמַלִּל, *ܡܫܥܩܩܠܐ*
וְבִיר עַבְדֵי נְבִיאָא אֲמַלִּל Et per servos meos Prophetas

loquar consolationes ad cor ejus. Hanc etiam exposi-
tionem & abunde confirmat Syrus Novi Testamenti

Interpres, dum verbum *παραμυθίζω* nunc per *ܘܢܘܨܘܚܐ*
consolatus est, nunc per *ܘܢܘܨܘܚܐ* locutus

est ad cor exprimit, Joh. 11. 19. *ܘܢܘܨܘܚܐ ܕܘܨܘܚܐ ܕܘܨܘܚܐ*
ܘܢܘܨܘܚܐ, Syr. *ܘܢܘܨܘܚܐ ܕܘܨܘܚܐ ܕܘܨܘܚܐ* ut loquerentur

ad cor earum; at ver. 31, *ܘܢܘܨܘܚܐ ܕܘܨܘܚܐ ܕܘܨܘܚܐ*, Syr.
ܘܢܘܨܘܚܐ ܕܘܨܘܚܐ ܕܘܨܘܚܐ consolantes eam. Sic etiam & *ܘܢܘܨܘܚܐ*

ܘܢܘܨܘܚܐ seu *ܘܢܘܨܘܚܐ* nunc reddit per *ܘܢܘܨܘܚܐ*

ܘܢܘܨܘܚܐ locutio ad cor, Phil. 2. 1. Nunc autem

per *ܘܢܘܨܘܚܐ* consolatio, 1 Cor. 14. 13. E qui-

bus dilucide apparet phrasin hanc Ad cor loqui per
totum Orientem idem valere ac *consolari*. : Atque
ita

ita passim alibi in Vetere Testamento accipitur, ut Gen. 50. 21. Ruth. 2. 13. Esai. 40. 2. & alibi. Sic Psal. 33. 3. **יִשְׂבוּ בְּתוֹרָה** *benefacite canendo cum jubilatione*: quid phrasin hæc *benefacere canendo* valet e versionibus tantummodo hauriatur. Hanc autem phrasin optime illustrant translatio Syriaca & Arabica. Syr. **ܘܢܫܘܢܝܢ ܥܘܒܝܢ ܥܘܒܝܢ** *ca-*

nite decenter cum voce. Arab. **وَيَلْوُا لَهُ حَسْبًا**

psallite ei bene cum júbilo: E quibus patet *benefacere canendo* & *bene canere* phrasin esse æquivalentes. 1 Sam. 28. 7. **אַשָׁה בַעֲרָה אוֹב** *mulierem dominam pythonis*. Quid per hanc phrasin intelligitur explicat Targum. **אַתָּתָה דִּיעָנָה לְאַסְקִי** *mulierem que sciat educere pythones*: Et Syr.

ܘܢܫܘܢܝܢ ܥܘܒܝܢ ܥܘܒܝܢ *mulierem que ascendere faciat Pythones*, viz. Pythonissam. Per plures autem hujusmodi formulas a verbo **בָּעַר** ortas ex hisce versionibus explicatas reperire est. Ut Gen. 49. 23. Ex. 24. 14. 2 Reg. 1. 8. Prov. 18. 9. & 22. 24. & passim alibi uti legenti occurrunt. Ad hæc etiam revocanda sunt loca obscura quæ hisce Versionibus illustrantur, ut Ex. 12. 40. *Et commemoratio filiorum Israel qua habitaverunt in Agypto triginta anni & quadringenti anni*. Quam misere hic locus Interpretes vexavit cuique notum est, nec sine causa. Certissime enim ex ipsa Scriptura colligitur Israelitas non multum supra ducentos annos Agyptum incoluisse. Codex autem Samaritanus omnem difficultatem tollit, qui legit, *Commemoratio autem filiorum Israel & eorum patrum qua habitaverunt in terra Chanaan & in terra Agypti, quadragintorum sunt & triginta annorum.*

num. Hæc autem supputatio cum Sacra pagina optime convenit. Ad hunc etiam modum explicatur a Targumita Jonathane Ben-Uziel, &c. יוֹמֵי דִּי־יִשְׂרָאֵל. Dies autem quibus habitaverunt filii Israel in Ægypto triginta annorum hebdomades, quarum numerus ducenti & decem anni. Numerus autem quadringentorum & triginta annorum ab eo tempore quo locutus est Dominus ad Abrahamum, ab ea hora qua locutus est cum eo decimaquinta mensis Nisan. inter divisiones usque ad diem quo exierant ex Ægypto.

Huc etiam accedat quod hæc Linguae non tantum ob libros sacrae Scripturae in illas translatos, sed & ob alios in illis Originarie scriptos, multum ad phrasas illustrandas adeoque & ad ipsum sensum eruendum conferunt: frequens viz. in sacris Scripturis rituum & caeremoniarum occurrit mentio, quæ populis Orientalibus olim in usu erant, nec ullibi nisi ex eorum libris lucem accipiant. Unico, quod sit instar omnium, instem exemplo, quod Pocockius olim observavit, & ex eo Waltonus in Prolegomenis, & Wasmuth in Parænesi, Ezech. 21. 21. Nam stetit Rex Babel ad matrem (i. e. in principio, uti Syrus) via in capite viarum durarum ad divinandam divinationem, קִלְקַל בְּרַצִּים שָׂאֵר בְּחַרְפֵּי־וָאֵרָה בְּנֹבֵר terfit sagittas, rogavit imagines, respexit in jecore. Superstitiosus hic per sagittas divinandi ritus ex Arabum libris, quibus olim frequens in usu fuit, optime explicatur. Observavit enim prædictus D. Pocockius in spec. hist. Arabicae quod cum negotium aliquod habuerint magni momenti peragendum, sagittas quasdam consulebant, quas tres vasculo inclusas habuerunt, quarum uni inscriptum erat

אמרני רבי jussit me Dominus; secundæ

נִהַי רבי prohibuit me Dominus, Ter-

tia

tia autem nullâ nota insignita erat, cum aliquam ideo harum extraxerint, Si illa, quæ juberet, occurrit, tanquam monente Deo pergerent; si illa quæ prohiberet, desisterent; si illa quæ nihil habuit inscriptum, hanc reposuerunt, donec alia prodiret quæ vel veraret vel juberet. E quibus loci allegati sensus dilucidissimus apparet.

Non est autem ut pluribus exemplis in proferendis ultiores moras agitemus. E dictis enim, modo libero animo volutatis, perspicue satis liquet quantum Linguæ prædictæ Orientales ad Linguam Hebraicam exacte ediscendam & ad textum Hebraicum perfecte intelligendum conferunt. Nec est ut quis Divina harum Linguarum studia superflua opinetur, eo quod omnes linguas ignotas & quicquid in iis continetur, in notas habemus translatas. Non sane me latet dari mirum quoddam & prodigiosum hominum genus qui omnia dilectæ adeo oscitantæ & ignorantæ quæritantes subterfugia, hanc quam in Hebraicam etiam in alias Linguas Orientales conjiciunt tragulam. Eo viz. quod quasunque ipsius textus habemus Versiones, easdem & in Latinam habemus versas, hinc statim colligunt quicquid commodi ex antiquis hisce textus versionibus hauriatur, idem & ex earum Versionibus exugatur. Hoc sane spiculum non ex judicii sed ignaviæ pharetra depromptum videtur. Cum hæc autem sagitta eadem est cum illa quæ in Linguæ Hebræicæ latera vibrata fuerit, iisdem mediis quibus ab illa etiam & ab aliis linguis reflectatur. Atque insuper tenendum est Versionum versiones sæpè numero claudicare, quæ nunquam verborum emphasin, aliquando nec ipsum sensum exprimunt. Et deinde præcipuus Versionum usus a cognata illarum ad Originariam vicinitate dependet; quæ tamen in versionibus minime apparet. Adeo ut ipse profecto semper reputavi Versionum versiones solas consulere, idem esse ac littus arare, aut in ipso aere piscari.

piscari; e quibus viz. fructus aliquid aut commodi nunquam eliciatur, nec quicquid per laborem præter laborem metatur. At præterea, quid est quod miseris hosce, ignavis vernas a tam sacro studio deterret? proculdubio nihil aliud quam difficultatis suspicio. Gravi nimirum formidine anguntur multum laboris exhauriendum, multos dies solis Musis consecrandos, noctesque multas vigiles transigendas, priusquam vel mediocriter Linguarum cognitio attingatur. Non autem est ut hæc in re mens metu concidat, vel pavore vel minimo concutiatur. Mira enim harum Linguarum facilitas omnibus in iis vel mediocriter versatis bene perspecta fuerit: Post acquisitam enim Linguam Hebraicam, quæ, ut in se est, sic & ab omnibus omnium facillima existimatur, quispiam in intimos cujuscunque aliarum recessus, pauculas solummodo indies impendens horas menstruo aut ad summum bimestri spacio, idque proprio Marte penetrat. Nec hæc ab aliorum tantum sententia sed & a propria experientia prolata. Cum primo enim sacra hæc studia aggressus sum (absit invidia dicto) neminem habui qui errantem corrigeret, dubitantem resolveret, aut recte perspicentem confirmaret: Nihilominus omnis nostra, qualis qualis est, Linguarum cognitio, non multos annos, imo quidem nec multos menses serio illis deditos, ab aliis studiis diripiebat. Imo quidem quod ad Linguam Syriacam spectat, nondum bimestre spatium in illa transegeram cum tot observatu digna inter legendum collectissem, ut de emendandis & corrigendis veterum Grammaticis, imo & itaem de nova combinanda cogitatio subiret. Non hæc ad genium nostrum ostentandam, sed ad gloriam Dei celestis mei Patris celebrandam, ad miram Linguarum facilitatem demonstrandam, & ad alios in studia hæc adeo utilia pariter & facilia animandos, excitandos, erigendos.

At præter ea quæcunque hæcenus dicta quæ omnes
Linguas

Linguas Orientales nobis commendent, datur & aliud quod Linguam Syriacam præ aliis celebrem illuftrumque reddit; quod, hæc viz. ipfius Christi Servatoris noftri vernacula fuerit, Divino ipfius ore confecrata. Hoc autem a Judæorum historia clariffime demonftratur. Judæi enim poft 70 annorum captivitatem propriam Linguam, ob tam longam cum Chaldaeis confuetudinem, oblivione contriverant, adeo ut Babylone Judæam tandem reduces, novam linguam illi loco antea profus ignotam, Chaldaeam viz. feu Syriacam fecum duxerunt. Cum hæc ideo Lingua in Hebraicæ locum Vulgaris & Maternæ fuiffet, & jam apud Judæos Vernacula floruerit, Christus æternus Dei Filius e cælo descendit, utero concipitur, & tandem in vitam naturalem emergit, adeoque & hanc Linguam a fœlicibus Virginalis matris uberibus (mul cum lacte fuxit, & ut ipfe ad provectionem adoleverit ætatem, ore fuo fanctiffimo hanc ipfam magis magisque fanctificare dignatus eft. Et deinde quid aliud fibi velent tot Syrorum vocabula per totum Novum Fœdus difperfa? Quid quod Evangeliftæ cum non tantum fenfum, fed & ipfa verba quæ Christus locutus eft, exprimerent, Syrorum vocabula retinent? Hujusmodi autem Syrorum vocabula paflim occurrunt, ut 'Pax.

𐤄𐤏; Raca. Mat. 5. 22. ^oμαμωνᾱ ^o𐤇𐤀𐤃𐤆𐤁𐤏 moti-

no, Mammona. Mat. 6. 24. Βαρ' 𐤇𐤁𐤏𐤃 ^o𐤇𐤀𐤃𐤆𐤁𐤏 Fili-

us columba. Mat. 16. 17. ^o𐤌𐤁𐤀𐤁𐤆𐤁𐤏, ^o𐤀𐤎𐤏𐤃

deservisti me. Mat. 27. 46. Βοανεργὴς ^o𐤀𐤎𐤏𐤃

Filii tonitru. Marc. 3. 17. ^o𐤏𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏𐤃 ^o𐤏𐤁𐤏𐤃𐤁𐤏𐤃

קֶרֶבַח puella surge. Mar. 6. 41. Κορβᾶν קֶרֶבַח

Marc. 7. 11. Γολγοθᾶ (in textu dicitur, εἰς τὸν λεγόμενον Κερίου τόπον ὃς λέγεται Ἑβραϊστὶ Γολγοθᾶ. illud autem Ἑβραϊστὶ non ita intelligendum est ac si verbum esset pure Hebraicum, sed per Linguam Hebraicam in Novo Testamento intelligitur Lingua Syriaca. Judæis sive Hebræis tunc temporis vernacula) Ἦος autem Sy-

riace est קֶרֶבַח cranium capitis. Johan. 19.

17. ἰσραδα אִסְרַדָּא adaperitor, Syrus hoc voca-

bulum non interpretatur quia omnibus hanc Linguam scallentibus satis notum est, Marc. 7. 34. Ἀββᾶ

אָבִי ὁ πατὴρ, Marc. 14. 36. Κηρᾶς קֶרֶבַח ὁ Πέτρος,

Joh. 1. 42. Ἀκιδάμα אֶקִידָמָא אָגֶר Ager sangui-

nis. Act. 1. 19. ubi observandum quod dicitur, ὡς ἐκ κληδονῆαι τὸ χωρίον ἐκείνο τῆ ἰδία διαλέκτω (seu ut Syrus, Lingua regionis) Ἀκιδάμα, ex hisce enim verbis Linguam hanc Syriacam tunc temporis τῶ ἰδίων διαλέκτων, proprium eorum idioma fuisse aperte constat.

Μαρόν-εἰδὲ אִלִּי מֶרֶבַח Dominus noster venit. 1 Cor.

16. 22. Quis in hisce & hujusmodi vocabulis Servatoris nostri vernaculam non legat? At nec vocabula tantum Syriaca sed & ipsi Syriacismi passim occurrunt: multa proferrentur exempla ad hoc demonstrandum, viz. fontem Græcum non pure fluere sed Syriacismis mixtum: unicum feligam, Luc. 14. 18. Et ceperunt ἀπὸ μᾶς excusare omnes. Non est ut tam acriter hic contendamus pro interpositione βου-

ἀπὸ τοῦ ἰσραήλ aut ἰσραήλ aut ἰσραήλ ἀπὸ μᾶς enim est purus pu-
 tus Syriacismus, Syris enim **ܐܝܪܐܢ** seu **ܐܝܪܐܢ**
 verbatim ἀπὸ μᾶς, est idem ac **ἰσραήλ**, **ἰσραήλ**,
 statim, continuo, subintellecto viz. **ἰσραήλ** hora.

Perplura hujusmodi se legenti obviam eunt. Unde
 autem hoc nisi quod sancti viri Syriace conceperunt
 quæ Græce scripserunt, & linguæ vernaculæ empha-
 sin peregrinis vocibus indiderunt? Hic autem obiter
 observandum est triplicem fuisse Linguæ Syriacæ seu Chal-
 daicæ dialectum. 1. Babylonicam omnium purissimam
 quam edocti sunt Daniel & Ezras, quique capita quæ-
 dam in suis libris hoc stylo exarata reliquerunt.
 2. Antiochenam, in qua scriptæ sunt versiones illæ
 quas jam habemus, atque hæc κατ' ἰσραήλ Syriacæ
 nomen jam obtinuit. 3. Targumicam, Judaicam,
 seu Chaldaeo-Hierosolymitanam (ita ab urbe regionis
 metropoli dictam) quæ Judæis Babylone reducis
 in usu fuit. Neutra priorum sed hæc tertia Christo
 & Apostolis ut & omnibus Judæis vernacula fuerit.
 At hujus dialecti & varix erant dialecti: Hierosoly-
 mitana enim & Galilæana adeo inter se discrepabant, ut
 ex Petri sermone colligebatur ipsum fuisse Galilæum:
 magis enim rusticus, incomptus, rudis, & agrestis erat
 sermo Galilæus, uti Buxtorfius observavit: non secus
 ac aliquæ partes Angliæ agrestiori sermone quam aliæ
 usæ sunt. Hinc autem fit ut translatio Syriaca non
 semper exprimat ea vocabula Syriaca quæ a Christo
 in Novo Test. prolata inveniuntur, quia diversa viz.
 dialecto ab illa quam Christus locutus est conscripta fuit.
 Quid autem pluribus? Hac lingua **δοξολογία** Angli-
 cana modulata (utpote pastoribus intellecta: hac prom-
 issio Spiritus & vitæ æternæ facta: hac omnes Chri-
 sti conciones prædicati: hac Sacramenta instituta:
 hac verba Servatoris nostri de cruce prolata: Verbo
 hæc

hæc ipsi Christo vernacula. Quis non edisceret?

Dum in Divina autem hæc linguarum studia instanter adeo impellerem, non est quasi quispiam neglectis aliis se totum hisce daret: Hoc sane esset fundamentum jacere sed nihil superstruere; seu nauci frangere sed nucem non degulare: Sed tantum ut ab his ducamus initium, atque ita ad Theologiam aut Philosophiam, quo viz. genius trahit, progrediamur. Et quidem cum Linguarum periti semel evasimus, quænam studia futura sunt difficilia? Quot libros Physicos, Metaphysicos, Medicos, Mathematicos, aliarumque artium & scientiarum eruditos, hisce linguis exaratos adeoque & aliis ignotos, nos evolvamus? Sed quid moror istis? Harum Linguarum gnari & sacras Scripturas legamus: legamus? imo & intelligamus: e quibus solis veræ sapientiæ dulcedo, rectæ philosophiæ & Theologiæ perfectio extrahatur. Hæcæ solas quicumque recte percipiat, veri ingenii argutiam præ se feret & animum Theologicum spirabit & vere Philosophicum. Harum ideo studio invigilemus. In vernantissimis hisce Scripturarum pratis nocte dieque expatiemur: Hic amoenissimos colligamus flosculos, Divinas intelligo Christi gratias, quarum fragrantia terris delectemur, & e quibus gloriæ corona cælis contextetur, quæque etiam splendidissima gloriæ corona ipsa æternitate coronabitur.

F I N I S.

